

13.00.00 Pedagogika fanlari
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№1/2025

M AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga
ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 638 sahifa,
9-yanvar, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich
Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna
Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Ochilov S.R. – Qashqadaryo viloyati maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi metodisti

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:

Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich
Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Umarova H.O'. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Ochilov S.R. – Methodologist at the Department of Preschool and School Education of Kashkadarya Region

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko'ra, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo'yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.06.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi
Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi
tomonidan №C-5669245 reyestr
raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan
o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

Yangi taraqqiyot davrida oliy ta'lim tizimining rivojlanish tendensiyalari	10
Kirgizbayev Abdug'affor Karimjonovich	
Tebbranma kimyoviy reaksiyalar mavzusini o'qitishning ahamiyati (Oksidlanish-qaytarilish reaksiyalari misolida).....	14
Artiqov Maqsud Bahodirovich, Sultanov Miribek Jabbarbergenovich, Bazarbayeva Laylo Gulmirza qizi	
Biologiya o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari va metodlarning takomillashib borishi	17
Azimov Ibragimjon Toshpulatovich, Toshpulatova Nigina Ibrohimjon qizi, Toshpulatova Maftuna Ibrohimjon qizi	
Ta'lim jarayonida bulutli texnologiyalardan foydalanishning didaktik imkoniyatlari	22
Doniyorova Gulshan Toshmirzayevna	
Tarbiya – insoniyat rivojlanishining ajralmas qismi	27
Nayimova Aziza Dilmurot qizi	
Bolalarga xos psixologik o'zgarishlar va ularning yechimlari	31
Qodirova Malikaxon Kaxramonovna	
Tibbiy ma'lumotlarni avtomatlashtirish: ma'lumotlarni to'plash, qayta ishlash va tahlil qilish uchun modulli vositalar.....	36
Mamatov Maxtumquli Jumanazarovich, Rustamova Charosxon Rustamovna	
Lexicon Changes in the 21st Century Royal English.....	39
Sapayeva Yakutjan Maxmudovna	
Bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilari uchun ritmik gimnastika darslarini tuzilishi	45
Shaxbazova Gulrux Orifjon qizi, Xalilova Barnogul Abdulazizovna	
Maktabgacha 6–7 yoshli bolalarda bilish kompetensiyalarini shakllantirishda multimedaning o'rni	49
Suvanova Nodirabegim Sadir qizi	
Физическое воспитание студенческой молодежи в современных условиях	53
Тангриев Абдукарим Товошович	
Tibbiyot instituti talabalarida professional tibbiy muloqot ko'nikmalarini shakllantirish	57
Umarkulov Mukhtorali Islomkulovich	
Orqa miya shikastlanishida adaptiv jismoniy tarbiya vositalaridan foydalanish.....	60
Xalilova Barnogul Abdulazizovna, Shaxbazova Gulrux Orifjon qizi	
Творчества скотта туроу в оценке литературной критики	64
Хайдарова Умида Пулатовна	
Sport kurashi usullarini tasnifi, tizimi va ularning atamasi	69
A. R. Xodjanov	
Роль образования в реабилитации и реинтеграции детей-репатриантов	73
Юлдашев Санжар Рузимуродович	
O'quvchilarda liderlik xislatlarini shakllanishining gender jihatlarini.....	78
Yuldasheva Sevara Ruzimurodovna	
Bo'lajak o'qituvchilarni partisipativ tayyorlashda ijtimoiy-perseptiv ko'nikmalarning ahamiyati	81
Muradova Maftuna Komilovna	
Sport kurashi usullarining tasnifi, tizimi va ularning atamasi	84
Faxriddin Karimov	
Yuqori sinflarda ingliz tili darslarida grammatik interferensiyani aniqlash va uni bartaraf etish usullari.....	88
Amirqulova Dilnoza Bahriddin qizi	
Pedagogik ta'lim innovatsion klasteri yondashuvi asosida bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	91
Baybayeva Muxayyo Xudaybergenovna, Zulxaydarov Javlonbek Abdukaxor o'g'li	
The Role of Non-Governmental Higher Education Institutions in Contemporary Educational Systems and their Economic Impact.....	94
I. Imomov	

Ingliz tilini o'rganishda autentik materiallardan foydalanish metodikasini takomillashtirish modeli	100
<i>Ismatova Madina Inomjon qizi</i>	
Elektron darsliklardan samarali foydalanish uchun qo'yilgan talablarning asosiy mezonlari.....	103
<i>Jumanov Xudoyor Shuxrat o'g'li</i>	
Xorijiy tajribalar asosida ta'lim sifatini boshqarishning o'ziga xos xususiyatlari.....	106
<i>Karimova Maxbuba Mukimjonovna</i>	
Oliy ta'lim talabalarida "health care" tafakkurini shakllantirishning pedagogik zaruriyati.....	109
<i>Mattiyev Ilhom Begmatdulobovich</i>	
Oliy ta'lim muassasalarining boshqaruvida jamoa motivatsiyasini oshirishdagi rahbarning roli.....	113
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna, Shukurova Shaxzodaxon Xolbek qizi</i>	
Yangi o'zbekiston taraqqiyot davrida tarbiyaviy texnologiyalar asosida yuksak ma'naviyatli shaxsni shakllantirish.....	116
<i>Nigmanova Umidaxon Baxodirxon qizi, Quvondiqova Dildora Komiljonovna</i>	
Oilaviy va axloqiy qadriyatlarni tarbiyalashda oila va maktab hamkorligi – pedagogik muammo	121
<i>Saidova Barno Narzullayevna</i>	
Talaba-yoshlarda reproduktiv salomatlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari va imkoniyatlari..	125
<i>Shodmonova Shoira Saidovna, Shodmonova Dilsora Shokirovna</i>	
Futbol ko'nikmalarini etnosport elementlari asosida shakllantirish.....	129
<i>Toshpo'latov Sirojjon Komiljon o'g'li</i>	
Abdulla Avloniy pedagogik merosida yoshlar ekologik tafakkurini rivojlantirish g'oyalari	132
<i>Umarova Malika Xisabidinovna</i>	
Umumta'lim muassasalarida – ta'lim sifatini boshqarish ustuvor yo'nalish sifatida	137
<i>Yakubova Muxtaram Abdumavlyanovna</i>	
Использование современных педагогических технологий на занятиях иностранного языка	140
<i>Виктория Мамаджанова</i>	
Открытое занятие физкультурный досуг "Колобок"	144
<i>Кинжабаева Дильбар Абдурафиковна</i>	
Толерантность у учителей: значение, роль и пути формирования.....	147
<i>Уразова М.Б., Бекбосынова З.К.</i>	
Ingliz tilini o'qitishda o'qish ko'nikmasini o'rgatishning an'anaviy va zamonaviy turlari talqini.....	153
<i>O'rinova Durdona Farhodovna</i>	
Deontologik yondashuv asosida maktab boshqaruvining o'ziga xos xususiyatlari.....	156
<i>Abdulxayeva Moxiraxon Boriyxonovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashning ahamiyati	160
<i>Ataniyazova O'g'iljan Rajapbayevna</i>	
O'quvchilarning neyropedagogik xususiyatlarini diagnostika qilish	163
<i>Babakulova Dilnoza Ramazonovna</i>	
Kasbiy ijtimoiylashuv – bo'lajak o'qituvchi huquqiy ijtimoiylashtirishning asosiy omili sifatida	167
<i>Ibotov Javohir Ulug'bekovich</i>	
Maktab direktorining boshqaruv faoliyatida qarorlarni qabul qilishda tavakkalchilikni boshqarish	170
<i>Jabborova Yulduzxon Hasan qizi</i>	
10-11-sinf o'quvchilarining biologiya fanini o'rganishda innovatsion fikrlash ko'nikmasini rivojlantirishning amaldagi holati.....	173
<i>Sharipova Aziza Mustafayevna</i>	
Bolalardagi inqiroz va uning sabablari.....	176
<i>Xasanova Iroda Alimjonovna</i>	
O'zbek adabiyotida modernizm va postmodernizm unsurlari	181
<i>Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna</i>	
"Taym menejment" ko'nikmalari asosida o'quvchilar vaqtini samarali boshqarish imkoniyatlarini shakllantirish	184
<i>Yuldasheva X.Q.</i>	

Динамика психологического благополучия личности студентов-психологов.....	191
Тиллашайхова Хосият Азаматовна	
Markaziy Osiyo tilshunosligining rivojlanish bosqichlari	194
Abdimovminova Dildora Oybekovna	
Autizm spektrida buzilish aniqlangan bolalar ta'lim-tarbiyasida ota-onalarning roli.....	198
Alimova Gulchehra Qobilovna	
Autizm spektrida buzilish aniqlangan bolalarning ijtimoiy hayotdagi o'rni	201
Asrarxanova E'tibor Abduvaxob qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy mahoratni shakllantirish texnologiyasi	206
G'iyasova Nargiza Yunus qizi	
Is'hoqxon to'ra ibrat asarlari asosida talabalarni pedagogik faoliyatga tayyorlash	210
Mirzayeva Faroxat Odiljonovna, Jo'rayeva Sitara Eshqobil qizi	
Pedagogik dasturiy vositalarni yaratishda ranglar tizimidan foydalanish	214
Mamanazarov Baxrom Jumonovich	
Solving Specific Problems With Specific Methodological Approaches	218
Muxammedova Nafisa Kamolovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining raqamli kompetentligini oshirish masalalari va ularning yechimlari	223
Raxmatova Hamida Ismatillo qizi	
Integratsiyalashgan musiqa mashg'ulotlari jarayonida musiqiy idrokni shakllantirishga yo'naltirilgan ta'lim metodlari.....	227
Ruziyeva Orzigul Ilyosovna	
XXI asrda tasavvufning ma'naviy-tarbiyaviy jihatlari.....	230
Quvonov Sardor Zokirovich	
Mirzo Ulug'bekning pedagogik g'oyalari va uning ta'lim rivojidagi xizmatlari.....	233
Soatova Rayxona Sadriddin qizi	
Yashil iqtisodiyotning ta'lim sifatiga ijobiy ta'sirlari	236
To'rabekov Farxod Sanakulovich	
Umumta'lim maktabi 5-6-sinf o'quvchilarini jismoniy tarbiyaga o'qitishda ilmiy-pedagogik texnologiyalardan foydalanish nazariy asoslari	240
Toshtemirov Bekzod Faxriddin o'g'li	
Tarbiya nazariyasiga doir ilmiy-nazariy qarashlar va raqamli dunyoda tarbiya masalalarining nazariy-metodik asoslari.....	244
Yusupova Mahliyo Abdimovmin qizi	
Использование современных педагогических технологий на занятиях иностранного языка	248
Виктория Мамаджанова	
Использование аутентичных материалов в преподавании русского языка: преимущества и недостатки	252
Умаров Азиз Авазович	
O'qituvchilarda kasbiy identifikatsiyani rivojlantirish: tamoyillar, yondashuvlar va amaliy tajribalar.....	256
Abdusamiyev Dilmurod Abdug'ani o'g'li	
Kasbiy-pedagogik kompetentlikni rivojlantirishning metodologik asoslari	260
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi	
Basketbolchilar uchun reabilitatsiya usullari va jarohatlarning oldini olish strategiyalari	263
Suyunov Tohir Nomoz o'g'li	
Yosh dzyudochilarni tayyorlashda innovatsion usullar: pedagogik va psixologik yondashuvlar.....	267
Husanov G'aybulla Usmanovich	
Maktabgacha ta'lim sohasida pedagog olimlarning milliy qadriyatlar asosida ekologik tarbiya berishga oid qarashlari.....	271
Ergasheva Umrinisso Komilovna	
Nurota tog' tizmasining tabiiy geografik xususiyatlari.....	275
Esanqulova Dilbar Sayitovna	

Teacher's motivational management strategies for innovative activities	279
Egamberdiev Farkhod Botirovich	
Futboldagi psixologik trening: stressga bardoshlilikni oshirish usullari.....	283
Davronov Ernazar Orziyevich	
Yosh o'qituvchilar faoliyatida pedagogik qiyinchiliklar va ularni bartaraf etishning psixologik asoslari.....	287
Jumanova Nasiba Sherboyevna	
Tarbiyasi og'ir bolalarni ijtimoiylashtirishda oila, mahalla va maktab hamkorligi ishlari samaradorligining mazmuni.....	290
Kamolova Shirinoy Usarovna	
Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida sharq mutafakkirlarining ma'naviy merosidan foydalanishning samaradorligi	294
Maxmudova Muhlisa Abdilaziz qizi	
Ta'lim boshqaruvida maktab ta'limi tizimi statistikasini shakllantirish zaruriyati.....	297
Muradov Ikrom Turdiboyevich	
Using Movement Games in Teaching English in Preschools	301
Nishonova Ra'nokhon Abdullojon qizi	
The Role and Opportunities of Using Modern Methods in Improving Geographic Knowledge Among School Students.....	304
Ortiqova Iqbol Olimboyevna	
O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirishda sharq allomalarining ma'naviy merosidan foydalanishning psixologik asoslari	310
Qarshiboeva Difuza Burliyevna	
O'quv faoliyati samaradorligiga ta'sir qiluvchi emotsional intellektni rivojlantirishning psixologik asoslari	314
Sangirova Nilufar	
Futbolda texnik va taktik tayyorgarlikning yosh futbolchilar rivojlanishiga ta'siri.....	317
Sultonov Vaxob Murotovich	
Ta'lim samaradorligini oshirishda ota-onalar bilan muloqot imkoniyatlaridan foydalanishning ilmiy asoslari	321
Toshpo'latova Nodira Xudjamurodovna	
O'smirlarda kuzatiladigan serzardalikning kelib chiqishi va korreksiyasi.....	325
Tuxtayeva Maxliyo Shamsiddinovna	
Yosh voleybolchilar uchun psixologik tayyorgarlikning o'yin samaradorligiga ta'siri.....	329
Suyunov Tohir Nomoz o'g'li	
Leveraging Global Economic Trends to Enhance English Language Education: A Methodological Approach for Economics Students	333
Z. Xasanova	
Некоторые семантические характеристики французских и узбекских антропонимов	336
Камолова Санобар Джаббаровна	
Стратегии подготовки специалистов для инклюзивного образования в Республике Казахстан (Опыт КазНУ)	340
Магайова А. С.	
Проектирование современной образовательной среды школы на основе художественного метода ..	346
Рузметова Хилола Абдушориповна	
Inklyuziv ta'lim jarayonidagi boshlang'ich sinf o'quvchilarini kollaborativ yondashuv asosida milliy tarbiyalashning pedagogik-psixologik xususiyatlari	352
Ergashev Jahongir Mamanazarovich	
Bo'lajak o'qituvchilarning deontologik xususiyatlarini shakllantirishning psixologik asoslari	357
Ahmedova Nasiba Achilovna	
Ilk bolalik davrining psixologik xususiyatlari.....	361
Askarova Nafisa Avazovna	
Oila – yoshlarni chet tillarni o'rganish jarayoniga ta'sir etuvchi ijtimoiy institut sifatida.....	365
Atamuxamedova Ra'no Fazildjanovna	

Ilon obrazi qadimgi sharq xalqlari moddiy madaniyatida aks etishi	368
<i>Choriyeva Sedona Sharif qizi</i>	
Organization of Sports and Wellness Activities in Higher Educational Institutions	373
<i>Dehkonova Mahmuda Ortigovna</i>	
Xorijiy tajribalar asosida tarbiya jarayoni samaradorligini oshirish	376
<i>Farsaxonova Dilafruz Rizaxonovna</i>	
O'zbekistondagi kichik biznes subyektlarini banklar orqali moliyaviy rag'batlantirishning samaradorligini tahlil qilish va baholash	379
<i>Hamroqulov Xushbaxt Sadriddinovich</i>	
"Forsayt" texnologiyalari tarixi va undan sport ta'limida foydalanish imkoniyatlari	382
<i>Hayitov Oybek Eshboyevich</i>	
Fitonimlarning etimologik va leksik-semantik xususiyatlari (fransuz va o'zbek tillari misolida).....	386
<i>Jumashova Sayyora Shonazarovna</i>	
Harakatli o'yinlarning tarixi, turkumlari va pedagogik ahamiyati	390
<i>Kulboyev Nodirjon Salaydinovich</i>	
Texnologiya darslarida STEAM ta'lim yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativlik qobiliyatini rivojlantirish	393
<i>Kulboyeva Dilnoza Abdug'ofurovna</i>	
O'smirlarda agressiv xulq-atvorning namoyon bo'lishi va uni bartaraf etish mexanizmlari.....	396
<i>M. S. Usmonova</i>	
Bo'lajak pedagoglarda STEAM ta'limini joriy etishning nazariy asoslari va ilmiy-amaliy ahamiyati.....	400
<i>Nurullayeva Ugulxon Ergashboyevna</i>	
Kurashchilarning musobaqa oldi texnik-taktik tayyorgarligi	405
<i>Ochilov Elbek Olimovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti metodistining murakkab va ko'p qirrali bo'lgan vazifalari	408
<i>Otaxanova Manzura G'ofurovna, Jo'rayeva Saida</i>	
Kognitiv pedagogika – o'quvchilarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirish omili	412
<i>Qabulov Baxrom Quzibayevich</i>	
Badiiy matnda o'ziniki bo'lmagan ko'chirma gaplarning uslubiy vazifalari.....	418
<i>Siddiqova Shoxida Isoqovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining badiiy va obrazli iste'dodini media ta'lim orqali rivojlantirish.....	422
<i>Xalillayeva Go'zaloy Mo'minjon qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini ijodiy faoliyatga tayyorlash texnologiyasini tashkil etishning pedagogik asoslari	426
<i>Yusupova Sanobar Odil qizi</i>	
O'quvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish maqsadida masalalar sistemasini tanlash texnologiyalari	431
<i>Zokirov Furqat Muxsinovich</i>	
Эффективность использования ИКТ в контроле учебных достижений в старших классах образовательной школы	437
<i>Уразова М. Б., Асанова К. У.</i>	
Проблемы преподавания русского языка в вузах Узбекистана	441
<i>Норбоева Дилафруза Джумакуловна</i>	
Социальные особенности семей, воспитывающих детей с интеллектуальными нарушениями	444
<i>Пирманова Бахора Эшмухаммедовна</i>	
Geymifikatsiyadan foydalanish orqali o'quvchilar motivatsiyasini rivojlantirishning ahamiyati	449
<i>Xaitova Nazokat</i>	
Yangi O'zbekiston taraqqiyotida o'quvchi yoshlar	453
<i>Norboyeva Ra'no Abrayevna</i>	
Yangi O'zbekiston taraqqiyotida o'quvchi yoshlar	453
<i>Norboyeva Ra'no Abrayevna</i>	

Maktabgacha yoshdagi bolalarni kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda steam texnologiyasidan foydalanish.....	456
Maxmutazimova Yulduz Raxmatovna	
Maktabgacha ta'limda bolaning kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda oila bilan hamkorlikning ahamiyati.....	461
Jo'rayeva Nargiza Tairovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagogning innovatsion faoliyati	465
Rizayeva Xusniya Ubayevna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotida tasviriy faoliyatga o'rgatish usullari va metodlari	469
Choriyeva Durdona Anvarovna	
Qisqa muddatli guruhlar o'quv tarbiyaviy jarayonida ota-onalar bilan hamkorlik.....	474
Kasimova Dilrabo Bahadirovna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagoglarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish usullari	479
Maxmudova Durdona Mirkarimovna	
Современные подходы к экологическому воспитанию дошкольников.....	483
Ким Ирина Николаевна	
Bo'lajak tarbiyachilarning kreativ kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyasi.....	486
Ziyayeva Umidaxon To'raxodjayevna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda bilishga qiziqishni shakllantirish mexanizmi.....	490
Kayumova Nargiza Mirziyatovna	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining kreativ fikrlash qobiliyatini landshaft dizayni vositasida rivojlantirish metodikasi.....	494
Radjapova Zuxra Tirkashevna	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda kitobxonlik madaniyatini tarbiyalashning dolzarbligi va zaruriyati ..	498
Ochilova Xilola Sheraliyevna	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarini jamoa boshqaruvida kasbiy sifatlarni shakllantirish imkoniyatlari	502
Abdiyeva Fazilat Fayzulla qizi	
Psixodiagnostika – fan va amaliy faoliyat sifatida.....	506
Alixodjayeva Gulbahor Sobirovna	
Психологические основы успешного обучения: от мотивации до контроля	509
Терехова Ольга Евгеньевна	
Main Ways and Methods of Forming Students' Reflective Skills in the Process of Professional and Pedagogical Training	514
Ravshanova Nargiza Norboyevna	
Зарубежный опыт в применении STEAM технологий в дошкольном образовании.....	517
Садикова Д. Х.	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining ota-onalar bilan hamkorlik faoliyati samaradorligi	520
Kamalova Gavhar Akbarovna	
Bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorlash	524
Artikbayeva Aziza Abror qizi	
Fan va tabiatni tanishtirish orqali maktabgacha yoshdagi bolalarni intellektual imkoniyatlarini rivojlantirish.....	527
Musulmonova Shahnoza To'liqinovna	
Raqamli texnologiyalar orqali maktabgacha katta yoshdagi bolalarning kasbga qiziqishlarini rivojlantirish	531
Isabekova Dilafruz Shermirzayevna	
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy metodik kompetensiyalarini shakllantirishning ahamiyati	536
Sultonsaidova Mushtariy Abzalxonovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida shaxsga yo'naltirilgan o'quv-tarbiya jarayonini tashkil etish	540
Nurbayeva Inobat To'likinovna	
Milliy hunarmandchilik asosida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashni takomillashtirish tamoyillari.....	544
Sharipova Guzal Sodiqovna	

Tarbiya darslarida o'quvchilarning iqtisodiy savodxonligini oshirish: asosiy yondashuvlar va strategiyalar.....	550
<i>Abdullayeva Zamiraxon Erkinboyevna</i>	
Uzluksiz ta'lim tizimida boshlang'ich sinf o'qituvchilarining AKT kompetentligini shakllantirish.....	553
<i>Askarova Zilolaxon Nurmuxamadovna</i>	
Servis xizmati yo'nalishini o'qitishda kreativ yondashuv va uning samaradorligini oshirish strategiyalari....	557
<i>Barataliyeva Nasiba Mahmaminovna</i>	
Taxminlarga asoslangan geografiya-tabiiy fanlarni o'qitish negizida	561
<i>Djumayeva Moxigul Mamanazarovna</i>	
Inklyuziv ta'lim sohasida tarbiyachi pedagoglarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish yo'llari	566
<i>Djurakulova Lola Raxmonberdiyevna</i>	
Raqamli madaniyat va uning sotsializatsiya jarayoniga ta'siri	569
<i>Fayzullaeva Nilufar Sadullaevna</i>	
The Factors that Influence Pronunciation in a Foreign Language.....	573
<i>Isamutdinova Durdona Maripfjanovna</i>	
Ta'limda iqtisodiy dunyoqarashni rivojlantirishda iqtisodiy ta'limotlar tarixi va taraqqiyoti	576
<i>Jumanov Xayitmurol Toshniyozovich</i>	
Raqamli ta'lim muhitini transformatsiyalash jarayonida boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy moslashuvchanligini takomillashtirish shartlari	582
<i>Li Natalya Aleksandrovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda to'plamlar va ular ustida amallarni bajarish xususiyatlari.....	586
<i>Mavlonov Anvar O'ktamovich</i>	
Ta'lim muassasasi rahbar xodimlarining ma'naviy qiyofasini forsait texnologiyasi orqali shakllantirishning nazariy asoslari	591
<i>Nuriyeva Umida Buribayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining texnologiya darslarida mustaqil faoliyat ko'nikmalarini rivojlantirish	594
<i>Rizakulov Shuhrat Xamrakulovich</i>	
Qadimgi Xorazmning yirik badiiy markazi Xiva hunarmandchiligining rivojlanish tarixi	599
<i>S. S. Safasheva, Radjapova Zuxra Tirkashevna</i>	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'quvchilar ijodiy salohiyatining rivojlanishidagi o'rni.....	603
<i>Xaydarova Sanobar</i>	
Zamonaviy yoshlarda oilaviy qadriyatlar haqidagi tasavvurlar inqirozi	606
<i>Shodiyeva Nodira Normamatovna</i>	
Turkistonda jadidchilik harakatining vujudga kelishi va jadidlarning faoliyati.....	610
<i>Tangirov Abduhamid, Matkarimova Nafisa</i>	
Kitobxonlik madaniyatini shakllantirish yo'llari	614
<i>Urakova Zilola Salomovna</i>	
The Intelligent Storytelling Method in Primary Education	617
<i>Usmanov Abdijabbar Norbotayevich</i>	
Формирование конструктивных копинг-стратегий у обучающейся молодежи	619
<i>Аскарова Гулрух Оринбасаровна</i>	
Сравнительное изучение падежной системы русского и узбекского языков	626
<i>Джалилова Мунира Рахматовна</i>	
Инклюзивное образование в рамках преподавания русского языка	628
<i>Дилфуза Маърупова</i>	
Методика развития когнитивных компетенций учащихся на уроках французского языка	632
<i>Мирбобоева Дилфуза Бахтиёрвна</i>	
O'quv jarayonini leksikografik ta'minlash mezonlari	635
<i>Murodova U. D.</i>	

ZAMONAVIY YOSHLARDA OILAVIY QADRIYATLAR HAQIDAGI TASAVVURLAR INQIROZI

Shodiyeva Nodira Normamatovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
“Pedagogika” kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqola muallifi oilani tahlil qilishning yetakchi yondashuvlaridan biri – oilaning tizim sifatidagi nuqtayi nazariga murojaat qiladi. Ushbu yondashuvning asosiy tamoyillari ikkita muhim bayonotdan iborat: Butun tizim uning qismlarining oddiy yig'indisidan kattaroqdir. Tizimning barcha qismlari va jarayonlari bir-biriga o'zaro ta'sir qiladi hamda bir-birini shartlaydi. Maqolada, shuningdek, yakuniy malakaviy ish doirasida o'tkazilgan tadqiqot natijalari yoritilgan bo'lib, unda mintaqamizdagi oilaviy tizimlarning uyg'unligi va moslashuvchanligi parametrlari o'rganilgan.

Kalit so'zlar: oila, tizimli yondashuv, dinamik tizim, muntazamlik, chegaralar, funksionallik, muvozanat, moslashuvchanlik, uyg'unlik.

Abstract: The author of the article refers to one of the leading approaches to the analysis of the family, namely, from the point of view of the family as a system. The main provisions of this approach are two basic statements: 1) the whole is greater than the sum of its parts 2) all parts and processes of the whole mutually influence and mutually condition each other. The article also publishes the results of a study of the parameters of cohesion and flexibility of family systems in our region, carried out as part of the final qualification work.

Key words: family, systemic approach, dynamic system, regularity, boundaries, functionality, balance, flexibility, cohesion.

Аннотация: Автор статьи обращается к одному из ведущих подходов к анализу семьи, а именно, с точки зрения семьи как системы. Основными положениями данного подхода являются два базовых утверждения: 1) целое больше, чем сумма его частей и 2) все части и процессы целого взаимовлияют и взаимообуславливают друг друга. В статье также публикуются результаты, проведенного в рамках выпускной квалификационной работы, исследования параметров сплоченности и гибкости семейных систем нашего региона.

Ключевые слова: семья, системный подход, динамическая система, закономерность, границы, функциональность, сбалансированность, гибкость, сплоченность.

KIRISH

Oila – umuminsoniy qadriyatlar tizimining ajralmas elementi. Ushbu qadriyatni amalga oshirish doirasi nafaqat shaxsiy, balki ijtimoiy darajalarga ham ta'sir qiladi. Aynan oilada kelajakdagi shaxsning poydevori qo'yiladi, muayyan hayotiy vaziyatlarda hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan og'zaki va so'zsiz qoidalar o'rnatiladi.

Oila fenomeni har doim turli bilim sohalaridagi tadqiqotchilarni qiziqtirib kelgan. Ayniqsa, oila psixologiyasini o'rganuvchi olimlarning hissasi alohida ahamiyat kasb etadi. Oila psixologiyasining shakllanishi va rivojlanishi E. Fromm, V. Satir, S. Minuxin, M. S. Pek, Yu. E. Aleshina, A. Ya. Varga, A. V. Chernikov, S. V. Petrushin va boshqa olimlarning ilmiy ishlari tufayli amalga oshirilgan.

Zamonaviy oilashunoslik kontekstida tizimli yondashuv alohida o'rin tutadi. Ushbu yondashuv doirasida oila tizim sifatida qaraladi va uning faoliyati maxsus qonunlarga muvofiq amalga oshiriladi. Shu nuqtai nazardan, oila tizimi ma'lum bir tuzilishga ega bo'lgan, yagona butunlikni tashkil etuvchi o'zaro bog'liq elementlarning yig'indisidir ^[1].

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oilani tizim sifatida tushunish dunyoga “organizm” deb ataladigan nuqtayi nazardan kelib chiqadi. Uning asoschisi 60-yillarning oxirida Lyudvig fon Bertalanffi edi ^[2]. Ushbu yondashuv ikkita qoida bilan tavsiflanadi:

Butun tizim uning qismlarining yig'indisidan kattaroqdir. Tizim o'zining elementlaridan yoki ularning umumiyigidan sifat jihatidan farq qiladi. Masalan, turmush o'rtoqlarning har biri alohida ajoyib, mehribon, hamdard va sezgir inson bo'lishi mumkin, ammo agar ular birgalikda janjallashadigan er-xotin bo'lsa, disfunktsional oilani shakllantirishi mumkin. Buning sababi shundaki, ularning insoniy fazilatlari disfunktsional oila tizimining ishlash qonunlariga nisbatan ikkinchi darajali ahamiyatga ega bo'ladi. Tizimning barcha qismlari va jarayonlari bir-biriga o'zaro ta'sir qiladi va bir-birini belgilaydi. Oilada ko'plab voqealar bir vaqtning o'zida sodir bo'ladi. Oilada yuz beradigan barcha hodisalar uning barcha a'zolari uchun axborot va xabar vazifasini bajaradi. Oilani tizimli tushunishning muhim jihatlaridan biri shundan iboratki, oila ijtimoiy tizim bo'lib, o'zaro dinamik aloqalar va munosabatlarga ega bo'lgan elementlar va ularning xususiyatlari majmuasidir. Bu shuni anglatadiki, oiladagi hayot shu tizimning xususiyatlari bilan tartibga solinadi va oilada sodir bo'layotgan voqealar ko'pincha ushbu oila tizimining bir qismi bo'lgan insonlarning niyat va xohishlariga bog'liq emas ^[3]. Oila tizimining muhim tarkibiy parametri – chegara tushunchasidir. Bu atama oila va ijtimoiy muhit o'rtasidagi, shuningdek, oila ichidagi turli quyi tizimlar o'rtasidagi munosabatlarni tavsiflash uchun ishlatiladi. Tizim yoki quyi tizimning chegaralari "o'zaro ta'sirda kim va qanday ishtirok etishini belgilaydigan qoidalar" sifatida tushuniladi. Har bir oila o'z qoidalarini ishlab chiqadi va bu chegaralar turli darajadagi moslashuvchanlik va o'tkazuvchanlikka ega bo'lishi mumkin. Oila a'zolarining muayyan guruhlariga birlashishi koalitsiya deb ataladi. Oilada mavjud bo'lgan koalitsiyalar haqida quyidagi naqsh ma'lum: vertikal koalitsiyalar disfunktsional, gorizontaal koalitsiyalar esa funktsionaldir. Oilaviy psixologik maslahat berish amaliyotida vertikal koalitsiyalarni o'z ichiga olgan disfunktsional oila tizimi keng tarqalgan. Bunday oilada ota-onalar o'rtasidagi munosabatlar ziddiyatli bo'lishi mumkin: masalan, ona bir bola (odatda o'g'il) bilan yaxshi munosabatda bo'lsa, ota esa boshqa bola (odatda qiz) bilan yaqinroq bo'lishi kuzatiladi. Agar avlodlararo yaqinlik oiladagi umumiy yaqinlikdan ustun bo'lsa, bunday koalitsiya disfunktsional hisoblanadi. Buning natijasida turli xil rivojlanish buzilishlari paydo bo'lishi mumkin: butun oila tizimining rivojlanishidagi buzilishlar yoki koalitsiyalarga jalb qilingan bolalarning rivojlanishidagi buzilishlar ^[4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Oila tizimining ishlashini ikkita qonun – gomeostaz qonuni va rivojlanish qonuni – belgilaydi. Gomeostaz qonuniga ko'ra, har qanday tizim, nima bo'lishidan qat'i nazar, o'z pozitsiyasini saqlab qolishga intiladi. Oila tizimi ham o'z rivojlanishining boshlang'ich nuqtasida qolishga harakat qiladi va hech qanday o'zgarishlarni istamaydi. Bu qonunning harakati tashqi muhitning ta'sirini minimal darajaga tushiradi. Ushbu jarayon ham funktsional, ham disfunktsional oilalar uchun amal qiladi. Individual ong darajasida gomeostaz qonuni quyidagicha fikrlar va hislar shaklida namoyon bo'ladi: "O'zgarishlar mavjud holatdan ham yomonroq", "O'zgarishlar qo'rqqinchilroq".

Oila tizimining ikkinchi qonuni uning rivojlanish jarayoni bilan bog'liq bo'lib, oilaning hayot bosqichlari bilan chambarchas bog'liq. Oilaviy hayot tsikli – bu har qanday oila boshidan kechiradigan voqealar va bosqichlarning ma'lum bir ketma-ketligi. Ushbu tsikldan o'tish uchun oilada muhim bo'lgan ba'zi hodisalar sodir bo'lishi kerak, masalan, nikoh, shuningdek, insonlarning jismoniy yoshidagi o'zgarishlar, bolalarning tug'ilishi va ularning rivojlanish bosqichlaridan o'tishi. Hayotiy tsiklning har bir bosqichida oila ma'lum vazifalarni bajaradi. Funktsional oila – bu o'z oldiga qo'yilgan tashqi va ichki vazifalarni muvaffaqiyatli hal qiladigan oila. Disfunktsional oila esa ushbu vazifalarni bajara olmaydigan oiladir. Har qanday oila hayotining ma'lum bir bosqichida ishlamay qolishi mumkin. Har qanday disfunktsiya quyidagi tamoyilga asoslanadi: "Biz xohlaymiz, lekin qila olmaymiz". Masalan: Biz bolaning sog'lom bo'lishini xohlaymiz, lekin bunga erisha olmaymiz. Biz farzandimizning yaxshi o'qishini xohlaymiz, lekin bunga erisha olmaymiz. Biz yaxshi yashashni xohlaymiz, lekin bunga erisha olmaymiz. Har qanday bunday holat "biz xohlaymiz, lekin qila olmaymiz" tamoyiliga asoslangan disfunktsiya belgisidir ^[5].

Oila tizimidagi o'zgarishlar ikki darajada bo'lishi mumkin: birinchi darajali o'zgarishlar – tarkibiy o'zgarishlar. Masalan, oila ajralishi, oila a'zolaridan birining vafoti, ajralish va hokazo. Ikkinchi darajali o'zgarishlar esa munosabatlarni qayta qurish bilan bog'liq o'zgarishlardir. Masalan, odamlar birga yashamasligi mumkin, ammo ular o'zaro munosabatlarda real mojaroda bo'lgani kabi g'azablanishlari yoki norozilik saqlab qolishlari mumkin, bu esa yillar davomida davom etishi mumkin. Oilaviy hayot siklining oltinchi bosqichida (yosh yigit yoki qizning nikohi barqaror bo'lishi uchun) ota-onadan bolalarning muvaffaqiyatli ajralishi ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu ikkinchi darajali o'zgarishlar natijasida ota-ona va farzand o'rtasidagi munosabatlar o'zgaradi: ular yaqin va oilaviy munosabatlarda qolishi mumkin, bir umr bir-birini sevishi ham mumkin, ammo bu aloqalar kichik bolaning ota-onasi bilan bo'lgan hissiy qaram munosabatlariga o'xshamaydi. Agar bunday ajralish sodir bo'lmasa, unda ajralish qisman va to'liq emas. Bu esa kelajakda oila qurilgan nikohda muammolar yuzaga kelish xavfini oshiradi. Shuningdek, hech kim ajrashish uchun oila qurmaydi, biroq tizim qonunlari ustuvor bo'lib, natijada bu holatlar sodir bo'lishi mumkin ^[6].

M. Jo'raevaning rahbarligida olib borilgan tadqiqotlardan biri – "Zamonaviy o'zbek oilalarida oilani tashkil etishning xususiyatlari" (Toshkentdagi oilalar misolida) yakuniy malakaviy ishi bunga misol bo'la oladi ^[8]. "O'zbek oilalari" iborasi respondentlarning millatini anglatmaydi, balki ularning hududiy hamjamiyatini bildiradi.

Ushbu so'rovnoma faqat er-xotinlarning yarmi ishtirok etgan. Zamonaviy oila mezonlari quyidagilarni o'z ichiga oladi: Sevgi va o'zaro rozilik asosida nikoh; Oilaviy munosabatlarda teng huquqlilik; O'qimishli ayolning mehnatga bo'lgan xohishi va qobiliyati; Oilada ta'lim qadriyatining ustunligi; Ushbu jarayonda har ikki turmush o'rtog'ining faol ishtiroki.

Ushbu tadqiqot dasturining nazariy asosini oilaning eng mashhur va keng qo'llaniladigan strukturaviy modellaridan biri bo'lmish D. Olsonning doiraviy modeli tashkil etadi. Mazkur modelga ko'ra, oila tizimining asosiy o'qlari quyidagilardan iborat: Moslashuvchanlik; Oila birligi. Mazkur tadqiqot zamonaviy Toshkent oilalarida ushbu parametrlarning qanday bog'liqligini, shuningdek, ayollarning ideal deb hisoblagan oilaviy munosabatlaridagi ushbu parametrlarning ahamiyatini o'rganishga qaratilgan.

Ushbu tadqiqotning belgilangan maqsadlariga muvofiq quyidagi uslubiy apparatlar ishlatilgan: D. Olson tomonidan ishlab chiqilgan "Oila moslashuvi va uyg'unligi shkalasi" so'rovnomasi [9]; Nikohdan qoniqish so'rovi (Yu. A. Aleshina) [10]; "Er-xotinlar o'rtasidagi aloqa xususiyatlari" usuli [11].

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotda 10-15 yil turmush qurgan va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalari bo'lgan 114 nafar ayol ishtirok etdi. Respondentlar turli millat vakillari bo'lib, ularning 57% o'zbeklar, 33% ruslar, 10% esa tatarlar edi, barchasi rusiyzabon edi. Tadqiqot natijasida har bir oilaning uyg'unlik va moslashuvchanlik darajasi aniqlanib, namunamiz asosida oilaviy tizim modeli yaratish imkoniyati tug'ildi. Barcha oilalarning 72% o'rtacha muvozanatli turlarga, 19% muvozanatsiz, 9% esa muvozanatli deb tasniflandi. Qizig'i shundaki, Toshkentdagi zamonaviy o'zbek oilalarining umumiy ko'rinishida oilaviy tizimning moslashuvchanligi yuqori bo'lgani sababli, muvozanat darajasi oshgan. Bizning namunamizdagi oilalar orasida o'rtacha muvozanatli oilalar muvozanatli va muvozanatsiz oilalarga qaraganda 2,5 baravar ko'p edi. Bu nisbat oilaning tizim sifatidagi nuqtayi nazaridan qiziqarli va tabiiy ko'rinadi, chunki D. Olson ushbu parametrlarning barqarorligini ta'kidlagan. Biroq, Olson o'rgangan jamoada bu nisbat biroz kichikroq bo'lib, u yerda o'rtacha muvozanatli oilalar muvozanatli va muvozanatsiz oilalarga qaraganda ikki baravar ko'p edi. Toshkent shahridagi oilalar misolida zamonaviy o'zbek oilasining tuzilishini tavsiflovchi eng muhim natija shundaki, turmush qurgan ayollar o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, rusiyzabon zamonaviy o'zbek oilalarida oilaviy moslashuvchanlik nisbatan yuqori, lekin ayni paytda hissiy yaqinlik darajasi past. Qizig'i shundaki, zamonaviy o'zbek oilasining tarkibi, bizning fikrimizcha, ko'proq ijtimoiy darajadagi o'zaro ta'sirni shakllantirishga qaratilgan. Shu bilan birga, zamonaviy o'zbek oila tizimi tuzilmasida oilaning moslashuvchanlik parametri uning uyg'unlik parametridan sezilarli darajada yuqori. Shundan kelib chiqib taxmin qilish mumkinki, oilaviy tajriba orqali oila a'zolarining xavfsizligini ta'minlash, intizom, oilaviy tartib-qoidalar va rolli xulq-atvorni shakllantirish tushunarli va osonroq amalga oshiriladi. Oila a'zolari o'rtasida oilaviy qoidalarga sodiqlik, umumiy manfaatlar, oila a'zolarining ehtiyojlari va chegaralarini hisobga olish, shuningdek, hissiy bog'liqlikni shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ammo, tajriba yetishmovchiligi tufayli bunday hissiy aloqalar kamroq rivojlangan bo'lishi mumkin. Oilaviy munosabatlarning tizimli qonunlariga ko'ra, bunday nomutanosiblik psixologik farovonlikka ta'sir qilishi va shaxslarning individuallik darajasining past bo'lish xavfini oshirishi mumkin. Hissiy izolyatsiya yoki uzoqlashish ortida insonning yaqin munosabatlar o'rnatish qobiliyatining yetishmasligi yashirin bo'lishi ehtimoli bor, bu esa boshqalarga yaqinlashganda tashvishning ortishiga olib kelishi mumkin [12].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizning ma'lumotlarimiz shuni ko'rsatadiki, nikohning moslashuvchanlik darajasi sub'ektiv nikoh qoniqishining hal qiluvchi omili emas. Biz bu natijani tabiiy deb hisoblaymiz, chunki oilaning moslashuvchanligi munosabatlarning ijtimoiy tarkibiy qismini, nikohdan qoniqish esa munosabatlarning hissiy darajasini aks ettiradi. Turmush o'rtoqlar o'rtasidagi muloqot sifati bo'yicha o'tkazilgan tahlil shuni ko'rsatdiki, hissiy birlik darajalari va moslashish qobiliyati muloqotning psixologik parametrlari bilan bog'liq. Bir tomondan, uyg'unlik va moslashuvchanlik ko'rsatkichlari, boshqa tomondan, muloqot qobiliyatlari o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjudligi aniqlangan. Shuningdek, turmush o'rtoqlar o'rtasidagi muloqotning psixologik ko'rsatkichlari qanchalik rivojlangan bo'lsa, ayollarning nikohdan qoniqish darajasi ham shunchalik yuqori bo'lishi kuzatilgan. Aloqa sifati, muloqot qilish qulayligi, muloqotda hissiy "tushirish", turmush o'rtoqlar o'rtasida umumiy til mavjudligi va tanqidiy qarashlarning yo'qligi kabi samarali muloqot omillari, nikoh munosabatlari yoki nikohdan sub'ektiv qoniqish darajasini belgilovchi muhim omillar sifatida ko'riladi. Oilaviy qonuniyatlarni tizimli nuqtayi nazardan metodologik va tadqiqot darajasida muhokama qilib, quyidagi xulosalarga kelish mumkin: Oila tizimini ilmiy asosda professional tarzda o'rganish, oilaviy mustahkamlikni ta'minlash va profilaktik chora-tadbirlarni rejalashtirishda mazkur tizimning asosiy qonuniyatlarini tushunish va hisobga olish muhim ahamiyatga ega. Oilalarga psixologik yordam ko'rsatishda tizimli yondashuvni qo'llash zarur bo'lib, bu esa o'z navbatida, tizimli oilaviy psixoterapiya doirasida ishlashga qodir bo'lgan yuqori malakali mutaxassislarini tayyorlashni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Aleshina Yu., Gozman L. Ya., Dubovskaya E. M. Ijtimoiy va psixologik tadqiqot usullari. Moskva davlat universiteti, 1987-yil.
2. Varga A. Ya., Budinaite G. L. Tizimli oilaviy terapiyaning nazariy asoslari. In: Tizimli oilaviy terapiya: klassika va zamonaviylik, A. V. Chernikov tahriri ostida. Moskva, 2005-yil.
3. Jo'rayeva M. Zamonaviy o'zbek oilalarida oilani tashkil etishning xususiyatlari.
4. Oila instituti rivojlanishida qadriyatlarning o'rni. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari, 2022-yil 22-iyun. https://api.moiti.uz/media/book/Konferensiya_toplami_22.06.2022_yil.pdf
5. Oila institutini mustahkamlashning dolzarb masalalari. <https://publications.hse.ru/pubs/share/direct/559305936.pdf>
6. Globalizatsiya va milliy qadriyatlar transformatsiyasi jarayonining o'zaro aloqadorligi. https://uniwork.buxdu.uz/resurs/13126_1_081B6A95DE92D86D76FD54F0E8AC992FCEE89B88.pdf
7. Milliy qadriyatlar va ma'naviy merosning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari, 2023-yil.
8. Oila psixologiyasi. https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/04/NamDU-ARM-3494-Oila_psixologiyasi..pdf
9. Yangi O'zbekiston oiladagi zo'ravonlikka qarshi: holat, muammo va yechimlar. Xalqaro anjuman materiallari to'plami, 2022-yil 9-dekabr. https://api.moiti.uz/media/book/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D0%B8%D1%8F_9-dekabr_2022.pdf
10. Oila va yoshlar: zamonaviy muammolar va ularning yechimlari. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari, 2021-yil.

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.